

Funktionalismens oplysnings- og opdragelsesprojekt opnåede kritiske angreb på flere fronter takket være dets retoriske konfrontationskurs og rationelle formgivningsstrategi. De fagfolk, som ikke agerede i pagt med funktionalismens ideologiske anskuelser og analytisk videnskabelige metode og derfor blev sat i bås som enten reaktionære eller elitære traditionalister, søgte at nedkæmpe den stadigt mere dominerende opposition. Deres angreb byggede på traditionen og dermed på håndværkets soliditet og værdien af den umage og personlighed, som kunne være investeret i fx et dekorationsarbejde. Men da argumenterne som regel

netop var knyttet til noget så luftigt og 'umoderne' som veneration for socialt og kulturelt bestemte vaner og konventioner, kom forsøgene ofte til at fremstå som forgæves og kunne i mange tilfælde udstilles som latterligt gammeldags.

Anderledes hård og uigendrivelig var til gengæld kritikken fra de mange forbrugere, som funktionalismen betragtede som allierede partnere. Skønt funktionalisterne i forskellige medier og genrer kundgjorde de gode intentioner, som lå bag og angiveligt blev materialiseret i deres fysiske planlægning og formgivning, så blev den sjældent tilegnet i overensstemmelse hermed. Til trods for

Fig. 170 Thorvald Staunings æresbolig fra 1934, en funkisvilla, tegnet af arkitekt Hans Hansen (1899-1958).

Da det blev vedtaget at forære den socialdemokratiske statsminister en folkegave i form af en æresbolig, som skulle opføres i det mondæne Hellerup, bad man Hans Hansen, der var ansat ved Poul Henningsens tegnestue, om at forestå byggeriet.

Resultatet var stærkt inspireret af forskellige europæiske modernister, hvad Stauning imidlertid ikke lod sig imponere af. Han tog vel imod gaven, men var ikke indstillet på at tilpasse sit interiør til husets retvinklede og asketiske udtryk, snarere søgte han tilsyneladende at kompensere herfor.

de mange detaljerede instruktioner i tingenes rette brug og betydning kunne det i realiteten ikke kontrolleres, om forbrugerne nu også forstod og accepterede budskabet – hvad de ofte ikke gjorde.

Projektet var ellers, ifølge de 'rettroende' selv, så indlysende rigtigt. Et fornuftigt tænkende og humanistisk sindet menneske burde nærmest pr. instinkt kunne tilslutte sig præmissen om, at det på baggrund af et tværsnit af befolkningens objektive udfoldelsesbehov var muligt at imødekomme flertallet med forbedrede materielle forhold. Lægfolket måtte blot have tillid til, at de, der faglig havde forstand herpå, mest rationelt og illusionsløst kunne varetage dets interesser. Efterhånden ville dette flertal da også forstå at værdsætte den modernitet, som tilvejebragte de materielle udviklingsmuligheder og tillige de moderne kulturelle og æstetiske udtryksformer.

Kimen til den 'folkelige' afvisning af funktionalismen lå dog netop i dens antagelser om arten af de menneskelige udfoldelsesbehov.

Hvor skepsissen over for den civilisatoriske udviklings manifestation på hverdagsplan og som psykisk realitet blev en central tematisk problematik hos forfattere som Tom Kristensen (1893-1974), Jacob Paludan (1896-1975) og Hans Kirk (1898-1962), interesserede den ikke funktionalisterne. Eller rettere: det var netop disse kritiske tolkninger af indflydelsen fra amerikansk populærkultur

og mentalitet samt optagetheden af menneskets komplicerede inderverden, funktionalisterne ville indsnævre gyldigheden af og råderummet for. Ikke gennem fortrængning, hævdede de, for der var netop principielt ingen følelsesstilstande eller konflikter, som ikke tålte dagens lys, men ved handlingsorienteret at investere de mentale og intellektuelle ressourcer i et udadvendt og fremtidsorienteret projekt. Et samarbejde med industrien og med kommunale og statslige myndigheder skulle etableres med henblik på at skabe rammevilkår for social frigørelse.

For funktionalismen repræsenterede moderniteten således ingen andre konfliktmuligheder end det nedarvede klassedelte samfund. De uoverensstemmelser, der måtte være mellem menneskets behov og deres udfoldelsesbetingelser var for dem at se ikke affødt af industrialiseringen og den urbane kultur. De skyldtes tværtimod det borgerlige samfunds stivnede former og ikke mindst den patriarkalske families hæmninger og moralske tvang.

Tilbage stod imidlertid en udbredt, skønt ofte udtalt opfattelse af, at funktionalismen med sine kalkuler glemte menneskets irrationelle sider og hang til det fantasifulde, tilfældige og ineffektive. At den desuden var blind for betydningen af konventionelle udtryk og vanemæssig adfærd, og derfor underkendte en voksende længsel i befolkningen efter tryghed og stabilitet.

Fig. 171 Tegning af Carl Jensen (1887-1961) i Blæksprutten 1943.

Debatten om funktionalismens forestilling om vha. en renselsesproces at kunne gennemføre en slags åndelig sanering kom bl.a. til at dreje sig om det lidt uldne begreb 'hygge'. Flertallet kunne nok enes om, at hygge handlede om harmonisk samskilt mellem mennesker og deres omgivelser, og at det dermed var et afgørende element i hjemmets funktion som rekreativt værested. Men hvordan den hjemlige hygge mere konkret skulle udmøntes, var der stor uenighed om. Således opstod i 'folkedybet' en aversion imod, hvad man opfattede som arkitektstandens frigørelsestvang gennem funktionalismens og modernismens regelbundne stiludtryk. Jævne folk berøvedes det (små)borgerlige interiørs velkendte attributter, der fungerede som et værn imod fremmedgørelse.

